

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

UDC80 (82)

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2013

YEARBOOK

2013

ГОДИНА 4

VOLUME IV

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2013
YEARBOOK
2013

ГОДИНА 4

VOLUME IV

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот

проф. д-р Јованка Денкова

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Лилјана Колева Гудева
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Махмут Челик
Доц. д-р Ранко Младеноски
М-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

Проф. д-р Виолета Димова
Вонр. проф. Луси Караниколова
Доц. д-р Толе Белчев
Доц. д-р Билјана Ивановска
Доц. д-р Јованка Денкова
Доц. д-р Марија Леонтиќ
Доц. д-р Марија Кусевска
Доц. д-р Марија Кукубајска
Виш лектор м-р Снежана Кирова
М-р Весна Коцева

Главен уредник

Доц. д-р Билјана Ивановска

Одговорен уредник

Доц. д-р Нина Даскаловска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
Доц. д-р Марија Кукубајска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров, Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph.D.
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Liljana Koleva – Gudeva, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Mahmut Chelik, Ph.D.
Ass. Prof. Ranko Mladenovski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M.Sc.

Editorial staff

Prof. Violeta Dimova, Ph.D.
Asoc. Prof. Lusi Karanikolova Ph.D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph.D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Leontic, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kusevska, Ph.D.
Ass. Prof. Marija Kukubajska Ph.D.
Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph.D.

Editor in chief

Ass. Prof. Nina Daskalovska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavrilovska–Atanasovska
(Macedonian)
Ass. Prof. Marija Kukubajska, Ph.D.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov, Blagoj Mihov

Printing

„Vtori Avgust“ - Stip
Printing No 300

Address of editorial office

Goce Delcev University–Stip
Faculty of Philology
Krste Misirkov 10A
PO box 201, 2000 Stip
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

д-р Билјана Ивановска д-р Јаготка Стрезовска СИНТАКСИЧКАТА СТРУКТУРА НА ГЛАГОЛИТЕ СО ПРИЗНАКОТ „ЕМОЦИОНАЛНОСТ“ ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Бiljana Ivanovska, Ph.D. Jagotka Strezovska, Ph.D. THE SYNTACTIC STRUCTURE OF THE VERBS WITH THE FEATURE “EMOTIONALITY” IN THE CONTEMPORARY GERMAN AND MACEDONIAN LANGUAGE	7
д-р Билјана Ивановска д-р Нина Даскаловска ПРЕГЛЕД И КЛАСИФИКАЦИЈА НА ГЛАГОЛИТЕ ШТО ИСКАЖУВААТ ПСИХИЧКА СОСТОЈБА ВО ГЕРМАНСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Бiljana Ivanovska, Ph.D. Nina Daskalovska, Ph.D. OVERVIEW AND CLASSIFICATION OF VERBS EXPRESSING PSYCHOLOGICAL STATE IN CONTEMPORARY GERMAN AND MACEDONIAN LANGUAGE	15
д-р Дејан Методијески Костадин Голаков КУРСЕВИТЕ ЗА СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ КАКО ФАКТОР ЗА ПРОДОЛЖУВАЊЕ НА ТУРИСТИЧКАТА СЕЗОНА Dejan Metodijeski, Ph.D. Kostadin Golakov FOREIGN LANGUAGE COURSES AS A FACTOR FOR PROLONGATION OF THE TOURIST SEASON	23
м-р Ева Ѓорѓиевска КОНЦЕПТОТ НА НАРАТИВЕН ИДЕНТИТЕТ КАЈ ПОЛ РИКЕР И НЕГОВАТА ПРИМЕНЛИВОСТ НА ДЕЛОТО НА МАРСЕЛ ПРУСТ Eva Gjorgjievсka, M.A. THE CONCEPT OF NARRATIVE IDENTITY IN PAUL RICOEUR AND ITS APPLICABILITY ON MARCEL PROUST’S WORK	29
доц. д-р Фадил Хоџа СУЛТАНИ ПОЕТИ ОД 16 ВЕК И НИВНАТА ПОЕЗИЈА Fadil Hodza, PhD SULTANS POETS IN THE XVI CENTURY AND THEIR POETRY	39
Ивана Митева ПРИЧИНИ ЗА КОРИСТЕЊЕ ТЕХНОЛОГИЈА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК Ivana Miteva REASONS FOR USING TECHNOLOGY IN THE ENGLISH LANGUAGE CLASSROOM	49

- м-р Јане Јованов**
ЛИНГВИСТИЧКИОТ РЕЛАТИВИЗАМ ПРЕКУ ПРЕГЛЕДОТ НА
ЕУФЕМИЗМИ И ПРИНЦИПИТЕ НА НОВОГОВОРОТ ВО „1984“
Jane Jovanov, M.A.
LINGUISTIC RELATIVISM THROUGH A REVIEW OF
EUPHEMISMS AND THE PRINCIPLES OF NEWSPEAK IN “1984” 55
- проф. д-р Блаже Китанов**
РАСКАЗИТЕ И ПАТОПИСИТЕ НА АЦО ШОПОВ
Ph.D Blaze Kitanov
STORIES AND TRAVELOGUE NOTES OF ACO SHOPOV 63
- д-р Ранко Младеноски**
ОДНОСОТ НА МАКЕДОНИСТИТЕ ОД 19 ВЕК
КОН АНТИЧКА МАКЕДОНИЈА
Ranko Mladenoski, Ph.D.
THE POSITION OF 19TH CENTURY
MACEDONIAN REFORMERS ON ANCIENT MACEDONIA 73
- д-р Марија Леонтиќ**
СЕМАНТИКАТА НА ТУРСКИОТ СУФИКС
-џи/-чи /-CI/ (-c1, -c1, -cu, -cū, -ç1, -ç1, -çu, -çü)
ВО ТУРСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК
Marija Leontic, Ph. D.
THE SEMANTICS OF THE TURKISH SUFFIX
-џи/-чи /-CI /(-c1,-c1,-cu,-cū,-ç1,-ç1,-çu,-çü)
IN THE TURKISH AND IN THE MACEDONIAN LANGUAGE 83
- д-р Луси Караниколова-Чочоровска**
ЗА ТРАДИЦИЈАТА И МЕНТАЛИТЕТОТ ВО РОМАНОТ
„ЗОНА ЗАМФИРОВА“ ОД СТЕВАН СРЕМАЦ
Lusi Karanikolova-Chochorovska, Phd
ON THE TRADITION AND MENTALITY IN THE NOVEL
„ZONA ZAMFIROVA“ BY STEVAN SREMAC 93
- доц. д-р Махмут Челик**
ЖИВОТНОТО ДЕЛО НА ШУКРИ РАМО (1918-1988)
Mahmut Celik, PhD
THE LIFEWORK OF THE WRITER SHUKRI RAMO 103
- м-р Марија Крстева**
ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА ДЕНЕС – ДАЛИ „ЛОКАЛНОТО“ Е НОВОТО „ГЛОБАЛНО“?
Marija Krteva, MA
IS THE “LOCAL” THE NEW “GLOBAL”? 109
- д-р Марија Кусевска**
СТЕКНУВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА
Marija Kusevska, PhD
DEVELOPING PRAGMATIC COMPETENCE 113

- м-р Марија Тодорова**
м-р Весна Коцева
АНКЕТАТА КАКО МЕТОД ЗА НАУЧНО ИСТРАЖУВАЊЕ
Marija Todorova, M.A.
Vesna Kocева, M.A.
SURVEY AS A SCIENTIFIC RESEARCH METHOD 121
- Моника Ценова**
УПОТРЕБАТА НА КОНЦЕПТУАЛНАТА МЕТАФОРА КАКО ПРОМОТОР НА
ВЕСТИ ВО НАСЛОВИТЕ НА МАКЕДОНСКИТЕ И АМЕРИКАНСКИТЕ ВЕСНИЦИ
Monika Cenova
THE USE OF CONCEPTUAL METAPHOR AS A NEWS STORY PROMOTER IN
MACEDONIAN AND AMERICAN NEWSPAPER HEADLINES 131
- м-р Надица Маркоска**
ЛЕКСИКАТА ВО ФУДБАЛОТ ВО ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК
Nadica Markoska, M.A.
FOOTBALL LEXICON OF ITALIAN LANGUAGE 139
- м-р Наталија Поп Зариева**
ФИКЦИЈА ИЛИ РЕАЛНОСТ: ПОПУЛАРНАТА КУЛТУРА НА 21 ВЕК И
ПОСТМОДЕРНАТА ЛИТЕРАТУРА
Natalija Pop Zarieva, M.A.
FICTION OR REALITY: POPULAR CULTURE OF 21st CENTURY AND
POSTMODERN LITERATURE 149
- д-р Нина Даскаловска**
д-р Билјана Ивановска
РАЗВИВАЊЕ НА ВЕШТИНИТЕ НА ЧИТАЊЕ
Nina Daskalovska, Ph.D.
Biljana Ivanovska, Ph.D.
DEVELOPING READING SKILLS 155
- доц. д-р Марија Емилија Кукубајска**
Фросина Јованова
ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНА СПОРЕДБА: АМЕРИКАНСКАТА
БИТ КУЛТУРА СОЦИЈАЛНО АКТИВИРАНА ОД ПОСТМОДЕРНИЗМОТ
Marija Emilija Kukubajska, PhD
Frosina Jovanova
INTERDISCIPLINARY COMPARISON: THE AMERICAN BEAT CULTURE
SOCIAALLY ACTIVATED BY POST-MODERNISM 161
- проф. д-р Виолета Димова**
Габриела Николовска
ЕТИЧКИТЕ ВРЕДНОСТИ ВО БАЈКИТЕ ОД БРАЌАТА ГРИМ
Violeta Dimova, Ph.D.
Gabriela Nikolovska
ETHICAL VALUES IN THE GRIMM BROTHERS' FAIRY TALES 173

- проф. д-р Димова Виолета**
Гордана Николовска
ВТОР СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО СОВРЕМЕНОТО ОБРАЗОВАНИЕ – АСПЕКТИ И
УСЛОВИ ЗА НЕГОВО ИЗУЧУВАЊЕ
Ph.D. Dimova Violeta
Gordana Nikolovska
SECOND FOREIGN LANGUAGE IN CONTEMPORARY EDUCATION:
ASPECTS AND CONDITIONS FOR ITS ACQUISITION 179
- м-р Драгана Кузмановска**
м-р Биљана Петковска
Весна Ничева
УСПЕШЕН ТРАНСФЕР НА ПОГОВОРКИТЕ И
ПОСЛОВИЦИТЕ ОД ЕДЕН ВО ДРУГ ЈАЗИК
M.A. Dragana Kuzmanovska
M.A. Biljana Petkovska
Vesna Nicheva
SUCCESSFUL TRANSFER OF PROVERBS AND SAYINGS
FROM ONE LANGUAGE INTO ANOTHER 183
- м-р Јована Караникиќ**
ИМИЊАТА ОД СТРАНСКО ПОТЕКЛО КАКО КУЛТУРНИ РЕФЕРЕНЦИ ПРИ
ПРЕВОД НА КНИЖЕВНИ ТЕКСТОВИ
Jovana Karanikik, MA
THE NAMES OF FOREIGN ORIGIN AS CULTURAL REFERENCES IN THE
TRANSLATION OF LITERARY TEXTS 191
- м-р Снежана Кирова**
КАКОВ НАСТАВНИК ВСУШНОСТ САКАМЕ
Snezana Kirova
WHAT KIND OF A TEACHER DO WE ACTUALLY WANT 201
- м-р Татјана Уланска**
м-р Весна Коцева
ПРОФИЛОТ НА ИДНИОТ ПРЕВЕДУВАЧ И ТОЛКУВАЧ ВО ПРЕСРЕТ
НА ВЛЕЗОТ НА МАКЕДОНИЈА ВО ЕУ
Tatjana Ulanska, M.A.
Vesna Koceva, M.A.
THE PROFILE OF THE FUTURE TRANSLATOR AND INTERPRETER
IN THE ACCESSION PROCESS OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA
IN THE EUROPEAN UNION 207

Original research paper
Оригинален научен труд

РАСКАЗИТЕ И ПАТОПИСИТЕ НА АЦО ШОПОВ¹

проф. д-р Блаже Китанов²

*„Не сум единствен што пишува само поезија.
Другите родови не ме привлекуваат.
Зошто е тоа така? Не знам“*

(Ацо Шопов)

Апстракт

Во текстот се анализираат некои досега необјавени раскази на Ацо Шопов. Во нив се зборува за импресиите на авторот од студиските престои во Париз и во Истанбул, за борбите од НОБ, како и за оние први соочувања на Шопов со зборот во младешките, гимназиски денови.

Клучни зборови: *расказ, патопис, престој, борба, саможртва.*

STORIES AND TRAVELOGUE NOTES OF ACO SHOPOV

Ph.D Blaze Kitanov³

Abstract

In this paper we analyze some of Aco Shopov`s unpublished short stories. In these stories the author describes his impressions from his studies abroad – in Paris and Istanbul, the Macedonian national struggle in World War II, and his first writing experience at a young age.

Key words: *Story, travelogue, national struggle, self-sacrifice.*

Во сите фази од творечкиот и животен пат, за време на гимназиското школување и војување, низ бројните патувања и престои во одделни места и земји по ослободувањето (Русија, Франција, Турција, Африка), она што оставило траги во сеќавањето и силно ја возбудило творечката фантазија, педантниот Шопов го запишувал и презапишувал во вид на расказ, дневник и патописна проза.

¹⁾ Овој труд го посветуваме на големиот поет Ацо Шопов, борец и творец, културен деец и општественик, по повод 90-годишнината од неговото раѓање (20.12.1923 г., Штип – 20.4.1982 г., Скопје)

²⁾ Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип, Факултет за образовни науки

³⁾ University “Goce Delcev” – Stip, Faculty of educational sciences

Наспроти затврдените естетско-уметнички резултати во поезијата и препевот, прозните записи – расказите се покаж дека се одржувал континуитетот на творечката кондиција на поетот-преведувач. Иако неспоредливи со естетското ниво на песната и препевот или со вонредните прозни минијатури на Точко, Бошковски, Абаџиев и други, прозните записи и раскази на Шопов се литературно-историски документ за едно време и скромен прилог кон неговиот поетско-преведувачки опус.

Раскажувачкиот фонд на Шопов го сочинуваат вкупно петнаесет раскази. Четири од нив се објавени во литературната периодика, а единаесет се наоѓаат во неговата оставина што се чува во Архивот на Македонската академија на науките и уметностите во Скопје.

Според времето на создавањето и мотивите, расказите на Шопов условно можат да се поделат на три групи.

1. Раскази од детството или предвоениот живот (2);
2. Раскази од младоста или од војната (6);
3. Раскази од повоениот или од современиот живот (7);

Во **првата група** спаѓаат кратките раскази – прозни записи со социјален мотив: 1. „Разделба“ и „Чичко Перо“. Тоа се првите литературни творби и обиди на третокласниот Ал. Ђ. Шоповиќ пишувани на невешт и нечист српски јазик во „Тетратката за писмени состави“ (АМАНУ, ФАШ, К.П. АЕ 10, автограф со мастило 3 страници и 1,5 страница).

Првиот расказ „Разделба“ го носи датумот од 3 ноември 1937 година, а вториот „Чичко Перо“ е со датум од 4 декември 1937 година што покажува дека тие се пишувани во време кога младиот Шопов сè уште немал полни четиринаесет години.

Во расказот „Разделба“ Шопов го опишува ликот на вредната и самопрегорна вдовица Николина, која цел ден работи за парче леб за да го прехрани и порасне синот единак – Петар. Измачена и болна таа се разделува од животот и го остава сина си да тажи по неа. Особено се потресни сликите од погребот и разделбата на синот од мајката: „Зошто ме остави златка, слатка мила моја мајко!“.

Меѓутоа, од привидниот одговор и обраќање на мајката кон синот: „Сине, тоа не е јаве, тоа е сон“ се насетува оптимистичкиот поглед на младиот Петар во животот што доаѓа.

Во расказот „Чичко Перо“ е прикажан грижливиот однос на таткото Петар кон синот Аким. При една посета во училиштето, по долгиот и притаен разговор, меѓу таткото и синот доаѓа до нема разделба. Таткото заминува, веројатно, во потрага за подобра иднина, а синот останува да тажи по него.

Ако социјалниот момент е сосема видлив во првиот расказ, овдека тој може да се насети низ алузивните слики.

Втората група ја сочинуваат шест (6) раскази – прозни записи со мотиви од војната:

1. **„Герои од Македонија“** (сочинет од седум (7) прозни минијатури);
2. **„Сончева колона“**;
3. **„Од борбите за Кратово“**;
4. **„Колоната и не примети...“** (без наслов); (АМАНУ, ФАШ, К.Ш. АЕ 39, автограф со мастило, 1,5 лист);
5. **„Неговата десетина имаше задача...“** (без наслов, незавршен расказ) (АМАНУ, ФАШ, К.Ш. АЕ 39, автограф со мастило, половина лист);
6. **„Дванаесетмината од сончевата колона на младоста“**.

Во првите пет (5) записи Шопов директно регистрира и се сеќава на дел од борбите во Кратово, Црноок, Пелинце, Осогово, Плачковица... и се восхитува на снаодливоста и храброста на борците: Нада, Благоја, Цане, Геле, Ване, Бузо и други кои ја вложуваат младоста за слободата на Македонија. Единствено расказот **„Дванаесетмината од сончевата колона на младоста“** е пишуван по партиска задача во чест на храбрата погибија на дванаесетмината младинци од Ваташа.

Во оваа група на раскази не може да стане збор за проза со респективни естетски квалитети. Тоа е повеќе хроника, отколку нарација што ветува. Ретките лирски проблесоци, на пример во **„Сончева колона“** или во **„Дванаесетмината од сончевата колона на младоста“**, само потсетуваат на поетот кој истите мотиви вешто ги преточува во првата стихозбирка **„Песни“** (1944).

Третата група ја сочинуваат седум (7) раскази – прозни импресии со мотиви од подолгиот престој во Париз:

1. **„Беше околу десет часот претпладне...“** (без наслов) (АМАНУ, ФАШ, К.Ш. АЕ 43, машинопис 4 страници);
2. **„Три средби“** (АМАНУ, ФАШ, К.Ш. АЕ 44, машинопис 8 страници);
3. **„Кога сонцето огрее над Париз“** (АМАНУ, ФАШ, К. Ш. АЕ 45, машинопис 4 страници).

Од тринеделниот престој во Истанбул:

1. **„Во купето бевме неколку души...“** (без наслов) (АМАНУ, ФАШ, К.Ш. АЕ 40, машинопис 5 страници);
2. **„Во Истанбул туристите се среќаваат...“** (без наслов) (АМАНУ, ФАШ, К.Ш. АЕ 41, машинопис 4 страници).
3. **„Во Истанбул...“** (без наслов) (АМАНУ, ФАШ, К.Ш. АЕ 42, машинопис 4 страници).

Од првата средба со Дакар во Африка:

1. „Убавата домаќинка на авионот...“ (без наслов) (АМАНУ, ФАШ, К.Ш. АЕ 58, автограф со мастило 6 страници).

Првите шест раскази – прозни импресии се пишувани за време на студискиот престој во Париз (1953) и од престојот во Истанбул (1953), а последниот е пишуван за време на дипломатското службување во Сенегал (Африка) меѓу 1971 – 1975 година.

Според наративната постапка записите претставуваат патописна проза со импресии од животот и обичаите на луѓето во Париз, Истанбул и Дакар и може да се приопштат кон Дневникот што Шопов го водел за време на престојот во Русија (1945). Има во тие раскази – записи и добри, па дури и вонредни експресивни пасажи, но како повпечатливи со сите елементи на расказ се издвојуваат:

1. **„Три средби“** (од парискиот живот) и
2. **„Во купето бевме неколку души“** (од патувањето и престојот во Истанбул).

Во **„Три средби“** Шопов нè запознава со необичната судбина на амбициозниот и пропаднат сликар Лисјен Доше. По напуштањето на сигурната наставничка работа во лионската гимназија, Доше заминува за Париз каде што го жртвува семејниот живот со желба да ја достигне славата на голем уметник.

До прва средба помеѓу нараторот и Доше доаѓа во кафеаната „Ротонд“. По покана од Доше меѓу нив доаѓа до втора средба во станот на ул. „Кардинал Ламон“ – 35, кварт 5-ти. По кусиот разговор и разглед на сликите, гостинот е импресиониран од портретот на девојката и дознава дека тоа е неговата ќерка по име Кристијан. По разделбата, по извесно време и сосема случајно, на една од париските улици младиот стипендист ја препознава и се запознава со девојката од портретот. Тоа е третата средба на која низ тажната исповед на Кристијан дознаваме за непримерните постапки на нејзиниот татко, заради што младата девојка е принудена за парче леб да ја продава својата љубов по улиците на Париз.

Задуманиот и загрижен соговорник веќе заборавил дека таа вечер се уплатил да оди на опера.

„Во купето бевме неколку души...“ е расказ со психолошка основа во две слики..

Во првата слика писателот нè запознава со атмосферата и доживувањата на патниците во возот на пат за Турција. Во купето се: седумнаесетгодишниот монах од Света Гора, Иван Сорокин, по потекло од Русија, кој пред дваесет години бил во Југославија, неименуваниот и молчалив Грк, двајца Швајцарци, железничарски работници и таинствената млада Италијанка.

Неуспешниот обид за поведување на разговор меѓу нив потсетува на специфична психолошка атмосфера од кратките раскази на Чехов. Но, тишината меѓу изморените патници ја прекршува средновечниот, здебелен и насмеан кондуктор кој по службената идентификација и ведриот разговор со патниците го поканува патникот од Југославија да дојде на гости кај него, доколку остане подолго во Истанбул и ако за тоа има време.

По неколку дена, љубопитството го води нашиот патник во домот на кондуктерот кој веќе е во друштво со неколку пријатели. Еден од присутните без двоумење ќе реагира дека Југословените претеруваат кога окупацијата сакаат да ја прикажат како ужас, а борбата против окупаторот како единствена во светот. Непознатиот смирено и достоинствено се обидува да го убеди дека тоа што го слушнал е потполна вистина.

По неколку чудни случајности, разговорот води токму во предвечерјето на есента 1953 година кога доаѓа до невидени демонстрации во Југославија во врска со прашањето за Трст.

Во финалето на расказот компромисните зборови на домаќинот ја смируваат и ублажуваат напнатата атмосфера меѓу гостите: „Не знам дали влегле во Трст или не (се мисли на Италијаните, н.з.), но знам дека Југословените не се даваат“.

Расказите што посебно ги посочивме и коментиравме и оние за кои подрековме збор-два, претставуваат еден вид скица за идните песни со слична тематика на пример: расказите од парискиот живот се основа за создавање на песната „Верглата“ во „Слеј се со тишината“, расказите од престојот во Истанбул се споредливи со песните „Фатаморгана“ и „Истанбулска песна“ (АМАНУ, ФАШ, К.П. АЕ 36, машинопис од по 1 лист), а прозните записи од воениот период доживуваат поетска транспозиција во „Песни“ (1944), „Со наши раце“ (1950) и други.

Раскажувачкиот опус на Ацо Шопов е мал по обем, но е значаен по тоа што преку обидот и во овој литературен род се одржувал континуитетот на творечката кондиција која доаѓа до најсилен израз во поетската квинтесенција: „Небиднина“, „Гледач во пепелта“ и „Песна на црната жена“. Всушност, овие три книги на поезија заедно со последната „Дрво на ридот“ се указателни за:

1. Развивање и откривање на магистралната тема не-биднината;
2. Пореално и поопстојно проследување и толкување на животот и делото на еден од најголемите македонски и светски поети – Ацо Шопов.

Подолу, за првпат го приложуваме расказот „Во купето бевме неколку души“, нотиран од студискиот престој на Ацо Шопов во Париз, Франција, во 1953 година.

Во купето бевме неколку души...

Во купето бевме неколку души. Изморени од долгото патување се мачевме да заспиеме, но сонот никако не можеше да не совлада. До прозорецот, склупчен во кошот, дремеше седумдесетгодишниот монах од Света Гора, Иван Сорокин, рус по потекло, кој на дваесет и неколку години избегал од Москва и не знае ништо за својата земја, освен дека Сталин бил страшен диктатор и дека „по неговата смрт сè ќе биде убаво“. Сув како молитвите што ги читал целиот живот, со долга проредена коса растурина преку плеќите и исто таква но уште поретка брада, Иван Сорокин не се мрдаше од своето место. Понекогаш ќе ги отвореше очите, ќе нè погледнеше испитувачки и плашливо, ќе прошепнеше „Господи помилуј“ и ќе ја стиснеше посилено меѓу колената вреќата од која не се разделуваше. До него седеше молчаливиот Грк чие име веќе не го паметам, а од спротива двајца млади Швајцарци, железничарски работници што се решиле неколку дена да проведат во Истанбул, а потем да заминат на пат по Средоземното Море. Во купето беше уште една не толку млада Италијанка, која постојано се обидувахе да започне разговор, но на луѓето повеќе им се молчеше и она никако не успевахе да ја прекине досадната монотонија што се чинеше бесконечна во таа темна и облачна ноќ.

На грчко-турската граница една мала непријатност ја разби нашата монотонија. Во првото турско погранично место Италијанката неочекувано исчезна. Го прегледавме целиот вагон, потем ја тражевме низ целата композиција, но не успеавме никаде да ја пронајдеме. Пограничните органи трчаа по перонот и околу станицата, гледаа по вагоните, телефонираа до соседното грчко погранично место и кога им пропаднаа сите напори загрижено и срдито продолжија да ги вршат формалностите со останатите патници. Возот, задоцнет поради оваа случка, крена и ние почнавме живо да расправаме за таинственото исчезнување на Италијанката. И токму кога нашите претпоставки почнаа да стануваат сè понеприемливи и пофантастични, она ја отвори вратата од купето и на наша голема изненада сосем спокојно седна на своето место. Нашите погледи гореа на неа и она со најприродна зачуденост праша:

– Зошто ме гледате како чудовиште?

Искреноста на прашањето нè збуни и ние смутено и ја објаснивме непријатноста што настана со нејзиното ненадејно исчезнување. Италијанката почна да се тресе од смеа. Испрекинато, како да се гуши од смеата, она се подбиваше со нашата загриженост:

– Можеби мислевте дека сум некаков агент, шпион на некоја земја! Колку сте плиткоумни. Зар шпионите рипаат од возот на граница? Јас цело време седам со спроводникот на возот, а вие овде измислувате секакви глупости.

Влезе кондуктерот, средновечен човек, здебелен и насмеан и веднаш потфрли:

– А, овде е и изгубената птица. Видовте ли што може една жена да направи. Сите жени на светот се исти. Неодамна на мојата жена ѝ удрило во глава да ги посети своите родители и без да ме праша ошла в Смирна. Чекав ден, два, нигде ја нема. Прашав кај соседите – никој ништо не знае. Бреј, си велев, што може да ѝ биде на оваа жена. Да сме се карале – сме се карале, ама тие караници биле како и во секоја друга куќа. Мисли, премислувај, нема што да се прави – отидов во полиција. И, да видите, по три дена тие ми ја доведоа врзана дури до дома.

Откако ни намигна за да разбереме дека нема никаква вистина во неговите зборови, кондуктерот ни ги прегледа картите и седна на едно од слободните места. Разговорот оживеа, темите се менуваа, а најпосле почнавме да расправаме за најновите политички настани. Мене ме интересираше што мислат тие луѓе за нас, за нашата земја и во еден погоден момент божем сосем случајно го споменав нејзиното име. Ме изненади, но прв се одсва монахот Иван Сорокин. Тој се поткрена од кошот и зашепоти со шушкав глас, како да се мачи да се потсети на некои одамна заборавени спомени.

– Ах, воздивна Иван Сорокин, Југославија... Скопје. Тамо бев пред дваесет години. Скопје е чудесно место. Таму живееше една многу набожна, многу добра жена. Не се сеќавам веќе како ѝ беше името. Иванка, да, Иванка чинам. Често ме викаше да ме напои, да ме нахрани. Господ милост да ѝ дарува.

Иван Сорокин се прекрсти и пак се згрчи во својот кош. Кондуктерот го погледна иронично, ни намигна што требаше да го схватиме како „пуштете го тој излапен старец“ и рече:

– Јас имам голема желба да одам в Југославија иако ние Турците не го сакаме комунизмот. Овие, на другиот брег од морето како страшилиште ни висат над глава. Ама кај вас, кај вас е нешто друго. Вие не сакате да служите никому. Малку ми е чудно, неразбирливо комунисти, а сè работите сами, удирате и по едните и по другите ако ве закачат. Не знам дали тоа може да се нарече комунизам, ама тоа ми се бендисува.

Ова беше првото мислење за нашата земја што го чув од еден човек, одделен од нас со стотини километри и многу фантастични измислици. По тоа се среќавав со многу други луѓе, нашинци и ненашинци, обични луѓе чија професија не е да се занимаваат со политика, туку да се борат за својот живот. Во малите продавници за цигари и сокови од разни овошки, што се расеани низ сите делови на Истанбул, често можат да се сретнат нашинци. Ако им пријдете и ги прашате од каде се, ќе видите дека ги има скоро од сите наши градови. Но, многу од нив живеат уште со оние престапи што ги понеле кога ја напуштиле својата земја. Ако настојувате

да ги убедите дека нема веќе ништо од она што го носат во себе како слика за роднината, некои можат да ве погледнат така сомнително како да сакате да ги воведете во некој таен заговор, некои ќе кренат раменици и ќе ви одговорат: „Овде ни помина животот и од каде да знаеме што се случува кај вас“.

Едно попладне, минејќи по улицата на Републиката, над вратата на една неугледна ашчилница ја согледав фирмата на еден нашинец. Внатре ме пречека стар, побелен мориовец и откако му се претставив како земјак ме покани да седнам и ми нарача порција бело кафе. Долго ме распрашуваше од каде сум родум, зошто сум дошол во Истанбул, колку ќе останам. Му одговорив на прашањата колку што можев пољубезно, а тој ја вртеше главата и не можеше да се начуди на мојата „непромисленост и детинштина“ за една прошетка до Истанбул да изарчам толку пари.

– Јас мислев, продолжи мориовецот, дека си дошол по некоја работа, да заработиш некоја паричка, а ти – на прошетка. Сега не е време луѓето да се шетаат. Што ќе сторев јас ако и јас во младоста шетав и ги растурав спечалените пари? Ништо. А вака – имам свој дуќан, не е голем ама е мој; го гледаш ли оној тамо на шанкот (тој ми го покажа триесетгодишниот човек што ги услужуваше гостите) тоа ми е син, тој ќе ме наследи. Педесет години живеам овде, него го донесов како дете. А тамо, кај вас, тамо е старата, жена ми, со два сина. Понекогаш се нажалувам, сакам да ги видам, ама работата не ме остава.

Кога станав да си одам, стариот мориовец ме фати за рамо и ми се внесе в лице:

– Слушај, момче, стар сум и ќе ти кажам. Животот вака ме научил: ако ти земаат – дај, ако можеш да земеш – земи и трај, тоа треба секогаш да ти е на умот.

Излегов, оставајќи го мориовецот и понатаму да се управува спрема својата животна филозофија.

Во Истанбул имав многу средби со нашинци. Но таа ноќ кога ја минав турската граница, единствениот човек што така отворено ги искажа своите симпатии спрема нашата земја беше кондуктерот. Тој неуморно говореше, потфрлаше весели досетки, правеше шеги на сметка на монахот Иван Сорокин и Италијанката. Надвор падна густа магла, а светилката во купето догоре и изгасна. Италијанката извика, некој запали кибрит, пламенот не осветли и замре на нејзиното преплашено лице. Миг потоа настана уште поголем мрак. Рамномерното удирање на тркалата и говорот на кондуктерот не нè оставаа да се предадеме на своите мисли и преку нив на умората и сонот.

Утредента, кога се дигна маглата, возот јуреше покрај брегот на Мраморното Море. Пред нас беше Истанбул. Поспани, ние ги приготвивме куферите и нестрпливо чекавме да излеземе на станицата Сиркеџи. Стоев

во коридорот додека миневме покрај Седумте кули, познати по тоа што во нив биле затворани и амбасадорите на оние земји со кои Турција стапувала во војни, а кондуктерот ми пристапи и сосем едноставно и простосрдечно ме покани да го посетам дома кога ќе имам слободно време.

Неколку недели по оваа покана, кога се сродив со особеностите на Истанбул, отидов да го посетам во неговиот дом. Кај него се запознав со уште неколку негови пријатели. Еден од нив, без секакво двоумење, директно и отворено го искажа своето мнение за нашата земја:

– Вие, Југословените, претерано и нескромно зборувате за вашата борба, за вашите успеси. Окупацијата сакате да ја прикажете како ужас, а борбата против окупаторот како единствена во светот. Ве молам, каква е таа окупација, кои се тие окупатори? Вашата пропаганда тврди дека сте биле окупирани дури и од Италијанците и Бугарите. Зар сметате дека луѓето во странство можат да бидат така наивни и да веруваат на едно вакво тврдење?

Се обидов да го уверам дека нема никаква лага во тоа тврдење и дека нашата Република била окупирана од нив така што моравме да водиме борба и против едните и против другите.

Тој ми се насмевна, ме погледна испитувачки, а во погледот јасно му ја забележав ироничната констатација: „се разбира, ти и не можеш поинаку да зборуваш“. Кондуктерот протестираше против неговото искажување, повторувајќи ги оние свои сфаќања што ми ги рече во возот.

– Јас не верувам во тоа, му одговори овој мирно, не верувам, тоа се само фалби. Еве недамна нивниот Претседател изјавил дека нема да попуштите ако Италијанците влезат в Трст. Тоа е обична фалба. Зар можат самите да се дигнат против нешто што големите сили ќе го решат?

По некоја чудна случајност овој разговор се водеше токму во онаа приквечер кога во нашата земја започнуваа во врска со Трст невидените досега демонстрации. Ловејќи сензационалности, весникот „Истанбул-експрес“ ја донесе веста дека југословенската војска влегла во Трст. Весникарите, трчајќи низ улиците, објавуваа војна меѓу Југославија и Италија. Пријателите на кондуктерот, мојот познајник од возот, се загледаа во мене барајќи одговор. Оваа сензационална вест дојде така ненадејно што и самиот не знаев како да им одговорам.

Но, кондуктерот ми помогна:

– Не знам дали влегле во Трст или не, рече тој, но знам дека Југословените на се даваат.

И победоносно не погледна сите.

Библиографија:

1. АМАНУ, ФАШ, К.П. АЕ, 40
2. Китанов, Б., *Ацо Шопов – живот и дело*, Скопје, Македонска книга, 1998.